

Motion till riksdagen: 2014/1561

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Avskaffa monarkin

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att utreda det svenska statskicket i syfte att införa republik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insyn i kungliga hov- och slottsstatens ekonomi och verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upphäva monarkens åtalsimmunitet.

Ett modernt och demokratiskt statskick

”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.” Detta är den allra första meningen i Sveriges grundlag. Det är den politiska demokratins grundläggande princip. Vi anser att det är otidsenligt att den formella statschefen, kung eller drottning, ärver sitt ämbete och inte utses under demokratiska former.

I dag har kungen ett antal politiska uppgifter utöver den formella uppgiften som statschef. Han är ordförande vid särskilda informationskonsejer med regeringen och vid den särskilda konsej i vilken regeringsskifte äger rum (RF 6 kap. 6 §). Han är dessutom ordförande i Utrikesnämnden där rikets förhållande till främmande makt avhandlas.

Det främsta ämbetet och förtroendeuppdraget i en demokrati, statschefens, ska tillsättas enligt demokratiska principer. Det är en självklarhet i alla andra offentliga sammanhang. All makt ska på riktigt utgå från folket och folkets val. Därför är det dags att tillsätta en utredning som ska ta fram en ny modern och demokratisk modell för det svenska statskicket. En sådan utredning bör utgå från att Sverige ska införa republik. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Granskning av monarken

I dagens svenska monarki kan statschefen, för närvarande kung Carl XVI Gustav, inte granskas på något formellt sätt. Den granskning som sker är endast den genom media. Detta är en allvarlig brist som behöver åtgärdas, oavsett om Sverige ska övergå till

republik eller inte. All annan offentlig verksamhet kan granskas av någon form av fristående revision. Enligt regeringsformen granskar riksdagen rikets styrelse och förvaltning, men inte kungahuset. Övrig offentlig verksamhet granskas både utifrån hur väl uppgifterna sköts och ur ett ekonomiskt perspektiv. Statschefen har specificerade uppgifter som självklart borde kunna granskas på samma sätt som all annan verksamhet som finansieras med offentliga medel. Verksamhetens effektivitet och hur den ekonomiska ersättningen används bör vara föremål för offentlig granskning. Ibland framförs synpunkter på att monarken måste få ha sin privata ekonomi ifred och att det därför inte går att granska kungahuset på samma sätt som annan verksamhet. Ett sätt att lösa det skulle kunna vara att monarken får ett arvode för sitt uppdrag. Detta arvode kan då finansiera privata utgifter. I de fall andra medlemmar i kungafamiljen vikarierar för monarken får de då ett arvode.

Omkostnader för representation, statsbesök och andra uppgifter som ingår i uppdraget bör finansieras genom anslag till kungliga hovstaterna. De utgifterna är då tydligt avskilda från monarkens privata ekonomi och borde utan svårigheter kunna granskas.

Andra personer med statliga uppdrag granskas på detta sätt; statsministern får ett månadsarvode för sitt uppdrag som statsminister. Utlägg för resor, representation m.m. som ingår i uppdraget ersätts ur budgeten för regeringen och är offentliga.

Riksdagen tillkännagav i december 2011 att regeringen skulle genomföra en översyn för en ökad insyn i hovstaten, men samtidigt respektera statschefens privata sfär och inte utgöra någon ändring i den nuvarande konstitutionella ordningen. Beslutet var ett steg i rätt riktning men otillräckligt. Utskottet konstaterade 2013 att en kompletterande överenskommelse träffats och att den borde innebära ökad insyn i den verksamhet som bedrivs inom ramen för hovstaten. Utskottet ansåg att erfarenheterna av den nya ordningen som överenskommelsen innebär bör avvaktas innan frågan prövas på nytt och avslög därmed Vänsterpartiets yrkande. Vår uppfattning är att den träffade överenskommelsen mellan regeringen och Riksmarskalksämberet när det gäller insyn i den verksamhet som bedrivs inom ramen för hovstaten, inte är tillräcklig. Vad som ovan anförts om granskning och insyn i kungliga hovstaternas verksamhet och ekonomi bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Avskaffa monarkens åtalsimmunitet

I den gällande författningen ges monarken en rättslig immunitet som principiellt skiljer sig från den begränsade immunitet som gäller för riksdagsledamöter. Den senare gäller endast ”yttranden och gärningar under utövandet av uppdraget” och den kan upphävas

av riksdagen enligt särskilda regler (RF 4 kap. 12 §). Motivet för immuniteten är att förhindra att juridiska och polisiära maktmedel missbrukas i politiska syften. Med monarkens immunitet förhåller det sig annorlunda.

Monarken är personligen immun mot rättsliga åtgärder, medan en demokratiskt vald statschef kan ha en begränsad immunitet i sin funktion. Om monarken skulle köra för fort så kan hen inte straffas för det. Om hen skulle stoppas av polisen och de misstänker att hen är alkoholpåverkad kan de inte begära utandningsprov. Monarken kan faktiskt inte straffas för något brott över huvud taget.

Oavsett hur statschefen utses är det inte rimligt med total åtalsimmunitet. En utredning bör få i uppdrag att ta fram en modell med begränsad åtalsimmunitet för statschefen, liknande den som gäller för riksdagsledamöter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Maj Karlsson (V)

Hans Linde (V)

Karin Rågsjö (V)

Mia Sydow Mölleby (V)